

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1\(27\).256429](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1(27).256429)

Александрова Галина Андріївна,

доктор філологічних наук,
провідний науковий співробітник Інституту біографічних досліджень НБУВ
корпус № 2, вул. Володимирська 62, к. 125, м. Київ, Україна
тел.: (044) 288 13 84
e-mail: ibd@nbuv.gov.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5136-5160>

СКЛАДНИЙ І СЛАВНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ¹

Рец. на кн.: Історія кафедри української літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : персоналії і факти : у 2 т. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка, Філол. ф-т ; авт. вступ. ст. та ідеї В. П. Саєнко ; упоряд. та бібліогр. ред.: В. П. Пружина, Т. С. Кара ; голов. ред. І. М. Коваль ; наук. ред. Є. М. Черноіваненко ; відп. ред. М. О. Подрезова. – Одеса, 2018. – Т. 1. – 606 с. ; Т. 2. – 618 с. – (Розвиток науки в Одеському національному університеті ; Філологія).

Двотомне видання «Історія кафедри української літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: персоналії і факти» – результат спільного проекту Наукової бібліотеки та філологічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова – посіло III місце в номінації «Збірник бібліографічних матеріалів» на Всеукраїнському бібліотечному «Бібліографічному рейтингу» – 2018 (НБУВ); окрім того, книжка здобула нагороду в номінації «Довідкове видання» в конкурсі «Краща книга виставки-форуму», що відбувся в межах XX Всеукраїнської виставки-форуму «Українська книга на Одещині» (ОННБ).

Час від часу наукова діяльність членів кафедри висвітлювалася на сторінках тематичних² та біобібліографічних³ покажчиків. А ювілей кафедри української

¹ Вперше була опублікована: Українська біографістика. 2020. Вип. 19. С. 282–285.

² Бібліографічний покажчик праць кафедри української літератури Одеського державного університету імені І. І. Мечникова (по липень 1991 р.) / упоряд.: С. В. Савельєва, П. Т. Маркушевський. Одеса, 1991. 97 с. (Праці вчених Одеського (Новоросійського) університету) ; Філологічний факультет Одеського національного університету імені І. І. Мечникова : бібліографія, 1991–2001 / відп. ред. Н. М. Шляхова. Одеса : Астропринт, 2003. 248 с. (Праці вчених Одеського (Новоросійського) університету).

³ В'язовський Григорій Андрійович : бібліогр. покажч. / склала Л. В. Арюпіна. Одеса, 1986. 42 с. (Письменники Одеси ; вип. 4) ; Дузь Іван Михайлович : бібліогр. покажч. / склала Л. С. Скржипчак. Одеса, 1980. 68 с. (Письменники Одеси ; вип. 1) ; Наталя Борисівна Кузякіна : біобібліогр. покажч. літ. / упоряд. Л. М. Бур'ян. Одеса, 2009. Вип. 40. 35 с. (Вчені Одеси) ; Левченко Михайло Олександрович : біобібліогр. покажч. / упоряд. О. І. Кравченко. Одеса, 2000. Вип. 16. 43 с. (Письменники Одеси) ; Маркушевський Петро Трохимович : бібліогр. покажч. / упоряд. Є. В. Савельєва. Одеса, 1989. 55 с. ; Недзвідський Андрій Володимирович, 1908–1984 : біобібліогр. покажч. / упоряд. Є. В. Савельєва ; наук. ред. та авт. вступ. ст. В. В. Фашенко. Одеса, 1986. 48 с. ; Єрьоменко С. В., Строченко Л. В. Полтавчук Василь Григорович : біобібліогр. покажч. Одеса : Астропринт, 2009. 37 с. ; Прісовський Євген Миколайович : бібліогр. покажч. / склала Л. М. Бур'ян. Одеса, 1990. 60 с. (Письменники Одеси ; вип. 7) ; Фашенко Василь Васильович : бібліогр. покажч. / склала Л. В. Арюпіна. Одеса, 1985. 52 с. (Письменники Одеси ; вип. 3) ; Полтавчук В. Г., Фашенко М. М. Фашенко Василь Васильович : бібліогр. покажч. Одеса : Чорномор'я, 2004. 72 с.

літератури Одеського національного університету став не просто знаменною подією в науковому житті всієї України: з'явилася праця, у якій осмислено багатолітній шлях кафедри, панорамно представлено її роль і значення в розвитку української науки й освіти. Тут відображена і персональна історія кожного члена кафедри, і взаємодія поколінь науковців кількох генерацій, об'єднаних спільною справою в розбудові україністики – від кінця 1930-х років і до сьогодні.

Перший том цієї фундаментальної праці містить бібліографічний покажчик, другий – антологію літературознавчої думки.

У першому томі дві вступні статті: «Від упорядників», у якій розкриваються засади розміщення зібраного матеріалу, і «Кафедри української літератури Одеського університету – 80 літ: персоналії і факти», автор якої, В. П. Саєнко, надзвичайно ретельно досліджує історію цього науково-педагогічного осередку: подає періодизацію етапів її розвитку, характеризує найвагоміші досягнення, аналізує напрями досліджень, які є об'єктом наукових зацікавлень учених кафедри.

Основи україністики в Одеському національному університеті, як зазначає В. П. Саєнко, заклали ще на зорі функціонування закладу такі відомі історики і філологи, як Іван Линниченко, Олександр Грушевський, Євген Будде, Василь Істрін, Віктор Григорович, Дмитро Овсянко-Куликовський, Василь Мочульський, Михайло Комаров, Михайло Слабченко, Роман Волков та інші. Філологічний факультет розпочав свою роботу 1937 року. Тоді ж були засновані провідні кафедри української літератури й української мови. А вже 80 років тут існує кафедра української літератури – одна з чільних кафедр філологічного факультету, із якою пов'язані долі провідних науковців, котрі доклали багато зусиль до формування одеської літературознавчої школи, відомої далеко за межами Півдня України. Її представники і вихованці відомі й за межами університету, вони становлять інтелектуальний капітал усієї України. Це Г. А. В'язовський, І. М. Дузь, Н. Б. Кузякіна, М. О. Левченко, Н. П. Малютіна, А. В. Незвідський, В. Є. Панченко, Є. М. Прісовський, В. П. Саєнко, В. В. Фащенко, О. Г. Шупта-В'язовська та інші.

Як зауважує В. П. Саєнко, найважче було простежити склад членів кафедри перших років її діяльності, бо кадрове забезпечення україністами «балансувало між загрозою потрапити в жорна тоталітарної машини після згорання українізації, що переросла в одверту русифікацію, по-перше, а по-друге – нестача кадрів призводила не тільки до сумісництва, а й переходу багатьох україністів заради порятунку в русистику» (с. 14). Прикладом є, зокрема, доля Назарія Івановича Букатевича, який розпочинав свою наукову діяльність як україніст-фольклорист, але, боячись звинувачень у націоналізмі, перекваліфікувався, ставши професором, завідувачем кафедри російської мови. У 1970–1980-ті роки, як зазначає авторка, науковий потенціал кафедри був чи не найсильнішим в Україні – 6 професорів, докторів наук. На її основі почали самостійне

функціонування три літературознавчі кафедри: теорії і методики викладання літератури, радянської літератури і літератури народів СРСР (пізніше змінила назву на кафедру літератури ХХ століття) та історії української літератури. Особливістю біобібліографічного покажчика в першому томі є те, що в ньому структуровані бібліографічні матеріали не за хронологічним принципом, а за тематичним спрямуванням праць кожного співробітника кафедри незалежно від різножанровості досліджень. Упорядники покажчика надзвичайно відповідально поставилися до наукового рівня видання. У ньому вміщено 47 персоналій учених за таким принципом: коротка біографічна довідка, бібліографія праць за період роботи на кафедрі, список відгуків і рецензій, присвячених дослідникові та його науковій роботі. Є ілюстративний блок: фотографії викладачів, які працювали і працюють на кафедрі в різні роки. Довідково-допоміжний апарат представлений іменним та предметно-тематичним покажчиками, у яких посилання подані на сторінки видання. У предметно-тематичному покажчику за алфавітом подана інформація про наукові напрями та вказані імена вчених, які їх репрезентують. Цей покажчик дає повне уявлення про різноманітні сфери наукових зацікавлень учених, які охоплюють проблеми шевченкознавства, франкознавства, лесезнавства, класичної української літератури ХІХ століття, прози, поезії, драматургії та сатири ХХ століття. Окремо виділено компаративістські студії, русистику, театрознавство, мистецтвознавство, кіномистецьку критику, роботи про Одесу, роботи навчально-методичного характеру та ін. Додається список скорочень.

У другому томі репрезентуються зразки публікацій упродовж 80-літнього кафедрального шляху: тут представлено по одній статті кожного автора (враховано не лише викладачів, а й лаборантів, які друкували літературознавчі розвідки!), що найбільше характеризують їхню творчу й наукову діяльність, таким чином, читач бачить і особливості наукового спрямування діяльності кожного вченого, і авторський стиль дослідника. Уміщено також іменний покажчик. Отже, покажчик «Історія кафедри української літератури Одеського національного університету імені І.І. Мечникова: персоналії і факти: у 2 т.» (Одеса, 2018) гідно репрезентує наукові здобутки одеських викладачів-науковців і стане в пригоді багатьом літературознавцям, історикам науки (і не тільки!), актуалізуватиме їхні знання з цієї галузі філології та з історії Одеського класичного університету. Видання є вагомим внеском у розвиток не лише сучасної бібліографії, а й модерної біографістики, яка нині динамічно розвивається, і засвідчує її високий концептуальний рівень.